

WYBÓR EUROPEJSKA STOLICA KULTURY 2029 W POLSCE

**Raport Panelu Ekspertów
Etap Pre-selekcji**

Październik 2023

Pod redakcją

**Toni Attard (Sprawozdawca), Jelle Burggraaff, Łukasz Gawęł,
Goda Giedraityte (Sprawozdawca), Suvi Innilä (Przewodnicząca),
Hrvoje Laurenta (Sprawozdawca), Jorge Cerveira Pinto,
Marilyn Gaughan Reddan, Else Christensen-Redzepovic, Rossella Tarantino,
and Agata Wąsowska-Pawlik (Wiceprzewodnicząca)**

Tłumaczenie robocze

Wstęp

Niniejszy dokument jest sprawozdaniem panelu ekspertów ("panel") z fazy preselekcji konkursu na Europejską Stolicę Kultury w 2029 r. w Polsce. Konkurs jest inicjatywą Unii Europejskiej, która rozpoczęła się w 1985 roku. Tytuł "Europejskiej Stolicy Kultury" został wcześniej przyznany dwóm miastom w Polsce, Krakowowi w 2000 roku i Wrocławowi w 2016 roku.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego ("Ministerstwo") pełni rolę instytucji zarządzającej konkursem, który jest regulowany Decyzją Parlamentu Europejskiego i Rady nr 445/2014/UE z dnia 16 kwietnia 2014 r. ("Decyzja") oraz "Regulaminem konkursu o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2029 w Polsce" przyjętym przez Ministerstwo i opublikowanym na jego stronie internetowej.

Zgodnie z art. 2 Regulaminu do przeprowadzenia procesu selekcji powołano zespół 12 niezależnych ekspertów. Instytucje i organy Unii Europejskiej (Parlament Europejski, Rada, Komisja Europejska i Komitet Regionów) wyznaczyły dziesięciu członków panelu, natomiast Ministerstwo wyznaczyło dwóch członków.

Konkurs składa się z dwóch etapów: wstępnej selekcji (krótka lista) i selekcji ostatecznej. Ministerstwo ogłosiło zaproszenie do składania wniosków w listopadzie 2022 roku.

Do dnia zamknięcia naboru (15 września 2023 r.) złożono dwanaście wniosków przez:

Bielsko-Białą, Bydgoszcz, Jastrzębie-Zdrój, Katowice, Kielce, Kołobrzeg, Lublin, Opole, Płock, Pszczynę, Rzeszów i Toruń.

Spotkanie z ekspertami

Członkowie panelu spotkali się w Warszawie w dniach 23-27 października 2023 r. Jeden z członków panelu był nieobecny z powodów zawodowych. Zespół wybrał Suvi Innilä na przewodniczącą, a Agatę Wąsowską-Pawlik na wiceprzewodniczącą. Wszyscy członkowie panelu podpisali deklarację o braku konfliktu interesów i poufności i przekazali ją Ministerstwu przed przesłuchaniami preselekcyjnymi. Przedstawiciele Ministerstwa i Komisji Europejskiej uczestniczyli w spotkaniu w charakterze obserwatorów.

Obserwatorzy nie brali udziału w obradach panelu ani w podejmowaniu decyzji.

Podczas przesłuchań preselekcyjnych w dniach 23-26 października 2023 r. każde miasto kandydujące, w kolejności alfabetycznej, przedstawiło swoje argumenty w ciągu 45 minut i odpowiedziało na pytania panelu w ciągu 45 minut. Obrady panelu odbyły się 27 października 2023 r.

Na konferencji prasowej w dniu 27 października 2023 r. przewodnicząca panelu ogłosiła zalecenie panelu, aby Ministerstwo zaprosiło następujące miasta do złożenia poprawionych ofert w ostatecznej rundzie selekcji (w kolejności alfabetycznej):

Bielsko-Biała, Katowice, Kołobrzeg, Lublin.

Kolejne kroki

Ministerstwo zorganizuje formalne zatwierdzenie krótkiej listy w oparciu o zalecenia zawarte w niniejszym raporcie (art. 8 decyzji). Następnie wystosuje zaproszenie do miast wymienionych na zatwierdzonej krótkiej liście do złożenia poprawionych wniosków w celu dokonania ostatecznej selekcji.

Miasta znajdujące się na krótkiej liście zachęca się do wzięcia pod uwagę ocen i zaleceń panelu zawartych w niniejszym raporcie.

Termin składania poprawionych wniosków zostanie zaproponowany przez Ministerstwo w tym samym czasie dla wstępnie wybranych miast. Ostateczne spotkanie selekcyjne odbędzie się w Warszawie w terminie, który zostanie podany przez Ministerstwo.

Dwóch do czterech członków panelu przeprowadzi jednodniowe wizyty w wybranych miastach na krótko przed ostatecznym spotkaniem selekcyjnym, mając na celu uzyskanie trójwymiarowego wrażenia na temat czterech kandydatów. Członkom panelu towarzyszyć będą w charakterze obserwatorów przedstawiciele Ministerstwa i Komisji Europejskiej.

Podziękowania

Członkowie panelu chcieliby skorzystać z okazji, aby podziękować wszystkim osobom zaangażowanym w ten etap preselekcji konkursu. W szczególności panel zauważył, że wszystkie miasta skorzystały z możliwości procesu składania ofert, aby wzmocnić swoje strategie kulturalne, a także rolę kultury i Europy w ich ogólnym rozwoju społeczno-gospodarczym. Jest to już znaczące potencjalne dziedzictwo konkursu ESK.

Komisja konkursowa pragnie podkreślić wysoką liczbę i jakość złożonych ofert, a także znaczenie strategicznych procesów rozwoju wdrożonych w miastach kandydujących, co czyni jej zadanie trudnym. Odzwierciedla to dynamiczny i zróżnicowany krajobraz kulturowy w Polsce oraz świadomość, że kultura jest solidną inwestycją w poprawę naszego środowiska życia.

Panel zdecydowanie zachęca wszystkie miasta kandydujące, w tym te, które nie zostały rekomendowane do wstępnej selekcji, do wytrwałości w opracowywaniu i wdrażaniu swoich strategii kulturalnych. Zespół pragnie podziękować wszystkim dwunastu kandydatom i wszystkim, którzy przyczynili się do powstania ich ofert, Komisji Europejskiej za doradztwo i Ministerstwu za doskonałą administrację, a także tłumaczom i zespołowi technicznemu.

Ocena kandydatów

Oceniając kandydatów, komisja zwróciła uwagę na cele ogólne i szczegółowe określone w art. 2 decyzji oraz na wymóg, aby ubieganie się o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury (ESK) 2029 w Polsce opierało się na programie kulturalnym o silnym wymiarze europejskim, stworzonym specjalnie na potrzeby tego tytułu (art. 4). Panel ocenił każdą ofertę pod kątem sześciu kryteriów określonych w art. 5 decyzji:

- Wkład w długoterminową strategię miasta,
- Treści kulturowe i artystyczne,
- Wymiar europejski,
- Zasięg,
- Zarządzanie,
- Zdolność do realizacji.

W poniższych komentarzach panel zwraca uwagę na główne elementy swoich ustaleń podczas fazy preselekcji.

Nie wszystkie miasta biorące udział w konkursie w pełni zatwierdziły swoją strategię kulturalną na poziomie rady miasta. Jednym z najważniejszych elementów decyzji 445/2014/UE, regulującej działania ESK począwszy od roku 2020, jest wymóg posiadania przez miasta formalnej i wyraźnej strategii kulturalnej. Wymóg ten ma na celu zapewnienie, że ESK opiera się na średnioterminowej transformacji miasta i jego życia kulturalnego.

Panel zauważył, że miasta kandydujące muszą zdecydowanie wzmocnić wymiar europejski w swoich ofertach. Wymiar europejski jest racją bytu Europejskiej Stolicy Kultury i musi znajdować się w centrum oferty we wszystkich jej aspektach.

Panel podkreśla, że zgodnie ze specyfikacjami zawartymi w zaproszeniu opublikowanym przez Ministerstwo, jego oceny kandydatów opierały się na księgach ofert oraz prezentacjach miast i sesjach pytań i odpowiedzi podczas spotkania preselekcyjnego. Historia miasta, jego niedawna i obecna polityka, a także jego oferta kulturalna mogą stanowić podstawę proponowanego programu, ale nie są kryteriami w procesie selekcji.

W odniesieniu do czterech zwycięskich miast sformułowano konkretne i wspólne zalecenia, aby pomóc im w przygotowaniu ostatecznych ofert. Zalecenia panelu dla miast znajdujących się na krótkiej liście opierają się również na analizie zdolności miast do podjęcia wymaganych kroków przed ostateczną selekcją w celu zdobycia tytułu ESK.

Lublin

Położony na granicy Unii Europejskiej Lublin jawi się jako brama pomiędzy Wschodem i Zachodem oraz najważniejszy ośrodek życia kulturalnego wschodniej Polski. Wraz z wnioskiem o ESK powstaje Strategia Kultury Lublina 2030. Oferta Lublina opiera się na motywie przewodnim RE:UNION, wywodzącym się z historycznej Unii Lubelskiej z 1569 roku. Poprzez RE:UNION miasto aspiruje do zidentyfikowania zestawu wartości dla nowej, inkluzywnej umowy społecznej, a jako najbardziej palącą kwestię należy uznać reintegrację. Używając akronimu L.O.V.E., w ofercie zaproponowano system operacyjny długowieczności, obserwacji, wibracji i ucieleśnienia. Lublin po raz drugi ubiega się o tytuł ESK. Wynik konkursu z 2016 roku nadał miastu impuls do rozwoju, wykraczający poza działalność kulturalną. Miasto jest gospodarzem Europejskiej Stolicy Młodzieży 2023, dając impuls do tworzenia projektów i wydarzeń w programie ESK przez młodych ludzi.

Wkład w strategię długoterminową

- Miasto przyjęło Strategię Lublin 2030, która jest efektem szerokich konsultacji i badań partycypacyjnych, w których wzięło udział ponad 15 000 mieszkańców. Panel z zadowoleniem przyjmuje solidne planowanie kulturalne miasta oparte na szeroko zakrojonych konsultacjach wraz ze szczegółową i wspólną analizą mocnych stron i wad lokalnego sektora kultury. Miasto stawia kulturę jako wiodącą rolę w swojej strategii kształtowania swojego wizerunku.
- Tę nadrzędną strategię uzupełniają inne realizowane strategie sektorowe (strategia kulturalna, strategia dotycząca sektora kreatywnego i przemysłu kulturalnego, polityka młodzieżowa i priorytety współpracy międzynarodowej).
- Oferta podkreśla powiązania poszczególnych strategii, priorytetów i programu ESK. Panel zauważa jednak pewne pokrywanie się Strategicznego Planu Kultury i projektu ESK.
- Pożądane skutki bada się na różnych poziomach (wymiar kulturowy, gospodarczy, społeczny i unijny). Panel zauważa jednak, że oferta nie zawiera żadnych wskaźników, które mogłyby przekazać przewidywane zmiany, jakie mogłyby wywołać ESK. Plany monitorowania i ewaluacji są słabo rozwinięte pod względem wskaźników jakościowych.

Treści kulturalne i artystyczne

- Koncepcja programu „RE:UNION”, mająca na celu krzewienie wartości europejskich, integrowanie Zachodu i Wschodu Europy oraz promowanie aktywnego zaangażowania kulturalnego, ujęta jest w czterech nurtach/filarach: Długowieczność, Obserwacja, Wibracja, Ucieleśnienie, tworząc akronim L.O.V.E.. Przyjmując tę koncepcję, panel ma wątpliwości co do L.O.V.E. jako „systemu operacyjnego”, ponieważ komunikacja z nim może być bardzo trudna, a także może ograniczać rozwój programu.

- Ogółem zaprezentowano 54 projekty (z których część wpłynęła w ramach otwartego zaproszenia) wraz z krótkimi opisami i wskazaniem odpowiedzialnych organizacji. Niektóre projekty są dość odważne i mają potencjał do wygenerowania interesu europejskiego.
- Mocną stroną propozycji jest także obecność krytycznego dyskursu i poszukiwanie równowagi pomiędzy kwestiami przeszłymi i współczesnymi, maksymalne wykorzystanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, a jednocześnie wykazanie wrażliwości na palące tematy współczesności (takie jak prawa kobiet, mniejszości, grup wykluczonych itp.).
- Oferta obejmuje różnorodność gatunków, a jednocześnie opiera się na niezwykłej reputacji miasta w zakresie festiwali, dziedzictwa kulturowego i określonych gatunków, takich jak sztuka cyrkowa.
- Program ma charakter włączający; jest wyraźnie przeznaczony dla szerokiego spektrum odbiorców i reprezentuje pełny przekrój organizacji. Świadczy o tym 300 zgłoszeń otrzymanych w otwartym naborze.

Wymiar europejski

- Poprzez swój program ESK miasto chce odpowiedzieć na pytania o stan podstawowych wartości humanistycznych we współczesnej Europie oraz o rolę, jaką kultura może odegrać w walce z wciąż narastającymi obawami. Rozważając naukę Unii z 1569 r., do dnia dzisiejszego starają się zjednoczyć Wschód i Zachód poprzez kulturę.
- Panel uważa aspiracje kandydata do objęcia wiodącej roli ambasadora Europy Wschodniej przy UE za odważne, wymagające i interesujące. Z drugiej strony panel wyraża obawy, że wymiar europejski wniosku koncentruje się głównie na Europie Wschodniej, a projekty obejmują głównie partnerów spoza UE i kraje przystępujące, co wiąże się z ryzykiem ograniczenia szerszego znaczenia europejskiego.
- Panel z radością przyjmuje zaproponowane projekty mające na celu wspólne uczczenie 25. rocznicy przystąpienia Polski do UE poprzez udział 9 innych krajów. Pozytywnie ocenia także pracę wykonaną z sieciami europejskimi i 25 globalnymi miastami partnerskimi Lublina, brakuje jednak szczegółów dotyczących konkretnego charakteru współpracy. Z drugiej strony dostarczane są koncepcje projektów z krajami spoza UE.

Zasieg

- Wniosek konkursowy stanowi dowód szerokiego zaangażowania różnych społeczności, do aplikacji ESK Lublin 2029 przyczyniło się ok. 1000 osób.
- Projekty angażujące dzieci, młodzież, seniorów i studentów zostały zdefiniowane ze wskaźnikami i partnerami dążącymi do rozwoju przyjaznego Lublina w zakresie edukacji, nauki, seniorów, CCI i wolontariatu.
- Panel docenił fakt, że skupiono się na rozwoju odbiorców poprzez kampanie marketingowe, wydarzenia specjalne i wykorzystanie potencjału stworzonego przez trwające programy, takie jak Europejska Stolica Młodzieży 2023.

Zarządzanie

- Roczny budżet Miasta na kulturę stanowi 2,24% całkowitego budżetu miasta (tj. 14,4 mln euro) w 2023 r., a po 2029 r. planuje się zwiększyć ten odsetek do ponad 4,2%.
- Budżet operacyjny projektu ESK wynoszący 55 mln euro jest bardzo rozsądny. Planowane dochody równoważą się w 85% ze środków publicznych i 10% ze środków prywatnych, pozostała część zostanie pozyskana ze sprzedaży biletów itp. Dofinansowanie Miasta zostanie uwzględnione w długoterminowej prognozie finansowania, a Region potwierdzi swoje zobowiązania finansowe przed ostatnim etapem konkursu. Na końcową fazę selekcji panel stara się o gwarancje finansowania od różnych organów publicznych. Na ostatnim etapie należy także dopracować strategię pozyskiwania środków ze źródeł prywatnych.
- Podział kosztów operacyjnych jest dobrze zrównoważony: na program przeznaczono 72,5% budżetu, 14,5% na promocję i marketing, 11% na płace, koszty ogólne i administracyjne oraz 2% na pozostałe koszty.
- Przewiduje się różne plany rozwoju infrastruktury, ale nie przedstawiono całkowitego budżetu inwestycyjnego, ponieważ koszty 2 z 6 planowanych projektów są nadal szacowane.
- Na potrzeby realizacji ESK powołana zostanie nowa miejska instytucja kultury. Struktura zarządzania jest dobrze przedstawiona i przemyślana, z jasnym podziałem zadań. Panel z zadowoleniem przyjmuje stanowisko dyrektora ds. wschodnich, ale chciałby także powołania departamentu (lub podobnego podmiotu) zajmującego się całościowymi sprawami międzynarodowymi.
- Na ten etap konkursu strategia marketingowa i komunikacyjna jest dobrze przemyślana. Do końca 2029 r. na różnych etapach przewidziano różne narzędzia i metody.

Zdolność do realizacji

- Rada Miasta wyraziła jednomyślne poparcie dla kandydatury poprzez przyjęcie uchwały ad hoc, istnieją jednak ograniczone dowody na szersze poparcie ze strony regionu.
- Miasto ma bardzo dobrze rozwinięte życie kulturalne i posiada/będzie posiadać odpowiednią i sprawną infrastrukturę kulturalną niezbędną do realizacji programu ESK.
- Lublin ma duże doświadczenie w organizacji międzynarodowych wydarzeń na dużą skalę.
- Atuty miasta w zakresie dostępności są dobre, a także chłonności pod względem bazy noclegowej turystów.

Podsumowanie

Panel rekomenduje, aby oferta Lublina przeszła do końcowej fazy selekcji. Panel z zadowoleniem przyjmuje strategiczną bazę miasta dla projektu ESK i zachęca do dalszego rozwoju ESK jako elementu strategicznego służącego realizacji niektórych priorytetów w ramach szerszej strategii kulturalnej. Należy uwzględnić długoterminowe dziedzictwo roku ESK. Oferta przedstawia przemyślany program kulturalno-artystyczny, angażuje różnorodnych interesariuszy i zapewnia przestrzeń do krytycznego dyskursu. Panel zaleca zespołowi zrównoważenie znacznej liczby projektów, skupiając się na jakości i głębszej treści. Panel z zadowoleniem przyjmuje koncepcję L.OV.E jako „systemu operacyjnego”, panel zaleca zespołowi ponowne przeanalizowanie tego systemu ze względu na wyzwania, jakie mogą pojawić się w komunikowaniu go, oraz ograniczenia, jakie może powodować dla rozwoju programu. Panel z zadowoleniem przyjmuje innowacyjne i odważne podejście do dotarcia do Europy Wschodniej i pochwała zespół za odwagę i zainteresowanie dalszym rozwojem. Panel zaleca, aby wymiar europejski obejmował głębszą i bardziej konkretną współpracę z partnerami i treściami ze wszystkich zakątków UE, w tym z innymi miastami ESK. Miasto proponuje rozsądny budżet na ESK i należy dalej rozwijać strategię pozyskiwania środków ze źródeł prywatnych. Struktura zarządzania jest dobrze przedstawiona i przemyślana, z jasnym podziałem zadań.

Uwagi ogólne dotyczące selekcji ostatecznej

Od 2020 r. Europa i świat wkroczyły w nową rzeczywistość w wyniku pandemii COVID-19, zmian klimatycznych i nowego kryzysu geopolitycznego. Nowa rzeczywistość powoduje poważne zakłócenia, niepokój, strach i ograniczenia. Zdaniem panelu istnieje potrzeba nowego podejścia do dostosowania kultury i głównych wydarzeń całorocznych do tego nowego świata, w szczególności nowych procedur i oczekiwań. Odnosi się to do każdego poziomu działania, od ekspresji artystycznej po pracę administracyjną. Bardziej rozbudowany plan awaryjny z odpowiednimi alternatywami powinien być integralną częścią takiego długoterminowego planowania jak ESK. Jest to wielkie wyzwanie dla nas wszystkich, także dla miast kandydujących, ale także okazja do refleksji nad nowymi i zrównoważonymi modelami kultury.

Wniosek po ostatecznej selekcji staje się de facto umową dla wyznaczonego miasta. Określa ona wizję artystyczną i kluczowe cele, projekty, kierunki, finansowanie i zarządzanie programem. Ścisła zgodność z wnioskiem jest czynnikiem, który pod koniec fazy monitorowania panel przedstawia Komisji i zalecenie dotyczące wypłaty nagrody Meliny Mercouri.

Obowiązkiem komisji (która działa zarówno jako komisja selekcyjna, jak i komisja monitorująca) jest ochrona marki Europejskiej Stolicy Kultury. Kandydaci powinni być świadomi, że przy obecnym poziomie międzynarodowej uwagi poświęcanej ESK, decyzje polityczne w szerokim obszarze (nie tylko kulturalnym) mogą mieć wpływ na reputację miasta, a w konsekwencji na wizerunek działania "Europejska Stolica Kultury".

Panel oczekuje, że miasta kandydujące do tytułu ESK i miasta tytularne podejmą wszelkie możliwe kroki w celu zminimalizowania negatywnych i potencjalnie szkodliwych międzynarodowych i krajowych kwestii związanych z ich miastem.

Panel zaleca, aby wszystkie miasta przechodzące do drugiego etapu procesu konkursowego uwzględniły w swoich ofertach (zgodnie z ostatecznym kwestionariuszem wyboru) następujące elementy:

- Wyraźne zaangażowanie wszystkich partnerów kandydata i zobowiązania wykazane w projektach i liniach budżetowych.
- Jasny zarys projektu, z wymienionymi i zaangażowanymi lokalnymi, krajowymi, unijnymi i innymi międzynarodowymi partnerami projektu.
- Silny wymiar europejski w całej ofercie.
- Jasne i rozwinięte modele działań zewnętrznych w ramach programu kulturalnego.
- Przejrzysta struktura organizacyjna, w tym jasne procesy decyzyjne.
- Przejrzysty podział budżetu z jasnym podziałem na wydatki operacyjne i kapitałowe.

Zaleca się również, aby wszystkie osoby uczestniczące w prezentacji były aktywnymi uczestnikami prezentacji i/lub późniejszej sesji pytań i odpowiedzi. Ponadto zaleca się wyraźne określenie, kto w zespole prezentacyjnym pochodzi z zespołu składającego ofertę, a kto jest osobą z zewnątrz.

Kolejnym zaleceniem dotyczącym prezentacji jest poszanowanie sfery prywatnej między zespołem prezentującym a panelem. Panel podkreśla zakaz robienia zdjęć, nagrywania wideo lub dźwięku podczas obrad i wewnątrz sali obrad, gdy panel jest nadal obecny.

Wkład w długoterminową strategię

Przed złożeniem ostatecznej oferty należy opracować formalnie zatwierdzoną miejską strategię kulturalną. Panel oczekuje bardzo skoncentrowanych ofert i prezentacji miasta powinny wskazać priorytety strategii kulturalnej, które są powiązane z projektem ESK, jego docelowe wyniki i sposób zmiany zasobów w ciągu najbliższych kilku lat. Należy również opisać oczekiwane dziedzictwo ESK.

ESK to szansa dla miasta na transformację. Księga ofert preselekcyjnych określa w sposób ogólny cele, dla których miasto ubiega się o tytuł. Cele te powinny być jasno określone, ponieważ istnieje tendencja do postrzegania ESK jako panaceum na każde wyzwanie stojące przed miastem. Ważnym aspektem, który wymaga dopracowania, jest oczekiwana widoczna zmiana w krajobrazie miejskim. Panel oczekiwałby bardziej skoncentrowanego (i krótszego) wyjaśnienia, które można powiązać z wizją programu, tematami, działaniami oraz poprzez monitorowanie i ocenę, z wynikami w późniejszym dziedzictwie. Dostępna jest obszerna literatura i badania, dzięki którym miasta mogą zapoznać się z zakresem korzyści kulturalnych, rozwoju miejskiego i społecznych płynących z ESK.

W drugim etapie należy poświęcić więcej uwagi sekcjom ewaluacyjnym dokumentów ofertowych (zwłaszcza badaniom w celu ustalenia danych wyjściowych), a panel oczekuje, że otrzyma wskaźniki sukcesu ESK. Monitorowanie i ewaluacja nie powinny być jednak przytłoczone (tylko) statystykami i gromadzeniem danych. Ostateczny wniosek powinien koncentrować się na priorytetowych celach ESK (a nie na celach całej strategii kulturalnej). Jeden z obszarów priorytetowych powinien odnosić się do tego, w jaki sposób ESK spełni różne elementy kryterium wymiaru europejskiego.

Budowanie potencjału powinno opierać się na szerokim zrozumieniu konkretnych potrzeb w zakresie budowania potencjału wszystkich rodzajów podmiotów kulturalnych oraz przemysłu i usług hotelarsko-gastronomicznych. Sektor kultury i sektor kreatywny (CCS) powinny być rozumiane jako przekrojowy temat programu kulturalnego i artystycznego i muszą być powiązane z mapowaniem i analizą potrzeb sektora. Budowanie potencjału powinno zatem obejmować również CCS.

Treści kulturalne i artystyczne

Ostateczny wybór koncentruje się na programie operacyjnym na lata 2023-2024, kiedy to ESK zostanie formalnie wyznaczona, a w szczególności na roku ESK 2029. Panel zaleca, aby cztery miasta miały otwarte i odważne podejście artystyczne i nie bały się nowych, eksperymentalnych pomysłów. Głębsze rozważenie wizji przedstawionych w ofertach mogłoby zapewnić większą przejrzystość. Należy zapewnić spójność między wybraną wizją a wszystkimi innymi elementami oferty. Innowacyjność i oryginalność jest wymagana nie tylko w teorii, ale także - co ważniejsze - w praktyce. Panel będzie oczekiwał więcej szczegółów na temat programu, jego projektów i partnerów.

Rzeczywiście, miasta powinny jaśniej przedstawić nie tylko swoją wizję artystyczną, ale także program i projekty, rozróżniając między partnerami, którzy wykazali zdecydowane zainteresowanie, a tymi, którzy są nadal tylko potencjalnymi. Programy ESK zazwyczaj obejmują szeroki zakres form sztuki i obejmują coraz większy rozwój kreatywnych interwencji w kwestiach społecznych.

Przybliżony budżet powinien być pokazany dla każdego dużego projektu, aby panel mógł zrozumieć względną równowagę projektów w programie.

Panel zaleca bardziej skoncentrowane i szczegółowe podejście do cyfrowych treści kulturowych (nie tylko promocji i interakcji w mediach społecznościowych) jako integralnych części programów. Ponadto należy zwrócić większą uwagę na zrównoważony rozwój projektów - w tym kulturowy, ekologiczny, społeczny i ekonomiczny - aby zapewnić oczekiwane znaczące dziedzictwo ESK.

Wymiar europejski

Jako, że wymiar europejski jest racją bytu ESK, panel oczekuje, że Europa znajdzie się w centrum wszystkich ostatecznych ofert i będzie obecna w programach kulturalnych i artystycznych. Panel oczekuje ciągłego skupiania się na partnerstwach europejskich: współprodukcjach, współtworzeniu, konferencjach, nawiązywaniu kontaktów, a także wizytach artystów/wykonawców. Miasta powinny zachęcać swoich operatorów kulturalnych do aktywnego uczestnictwa w europejskich sieciach kulturalnych.

Mimo obiecującego podejścia do tego kryterium, niektóre wnioski preselekcyjne nie odpowiadały w pełni na wyzwania. Zespoły skupiły się głównie na wizerunku swoich miast i relacjach w Polsce i/lub sąsiednich regionach, podczas gdy panel chciałby zobaczyć pogłębienie i poszerzenie programów, które zapewnią bardziej obejmujący wymiar europejski. Fakt, że miasto dąży do promowania się w Europie, nie jest sam w sobie silną interpretacją wymiaru europejskiego. ESK umożliwia miastu promowanie się na arenie międzynarodowej, ale to tylko połowa sukcesu.

Rozwijanie współpracy europejskiej wymaga strategicznego podejścia i rzeczywistego partnerstwa z artystami oraz organizacjami i instytucjami kulturalnymi w całej Europie. Nie może ograniczać się do relacji z innymi, byłymi i przyszłymi ESK, istniejącymi europejskimi sieciami kulturalnymi lub miastami partnerskimi, co było rozumiane w większości ofert preselekcyjnych.

Wymiar europejski ma kierunek dwukierunkowy. Chodzi oczywiście o zaprezentowanie reszcie Europy wkładu miasta w europejską różnorodność kulturową. Równie ważne jest jednak dążenie do poszerzenia wiedzy i świadomości obywateli miasta na temat różnorodności kultur w Europie oraz nawiązywanie kontaktów z obywatelami innych krajów poprzez projekty kulturalne i inne. Ważne jest, aby wyraźnie pokazać, w jaki sposób wymiar europejski przekłada się na konkretne projekty w programie kulturalnym i artystycznym. To właśnie skupienie się na innych kulturach odróżnia ESK od narodowych miast kultury. ESK oferuje miastu i jego mieszkańcom możliwość otwartego uczenia się od innych. Jednym z ważnych obszarów dziedzictwa jest tworzenie nowych i trwałych partnerstw między miejskimi podmiotami kulturalnymi a podmiotami z innych krajów.

Jednym z elementów kryterium europejskiego wymiaru tytułu ESK jest zdolność do przyciągania odwiedzających z reszty Europy i spoza niej. Program musi mieć swoją atrakcyjność i dlatego jest czymś innym niż zwykle oferty turystyczne miasta i regionu. Panel oczekuje, że te atrakcyjne pomysły programowe znajdą się w ostatecznie wybranej ofercie ESK 2029. Panel radzi, aby dokładnie rozważyć stworzenie strategicznego planu komunikacji dla projektu ESK, a także powiązanie programu kulturalnego i artystycznego z międzynarodową wizją marketingową.

Zasięg

Oczekuje się, że strategia rozwoju publiczności dla ESK zostanie znacznie bardziej rozwinięta w ostatecznych ofertach, w tym środki i kanały online i offline dla wszystkich zidentyfikowanych grup docelowych. Oferty powinny podchodzić do rozwoju publiczności z długoterminowej i strategicznej perspektywy, wykorzystując zarówno środki online, jak i offline.

Szczególną uwagę należy poświęcić tym odbiorcom, do których trudniej dotrzeć, ale którzy mają kluczowe znaczenie dla nowego "klimatu kulturowego" w mieście ESK (np. mniejszości, osoby starsze, niepełnosprawne, osoby spoza centrów miast lub tymczasowo przebywające w mieście itp.)

Panel chciałby dowiedzieć się, w jaki sposób polityka rozwoju publiczności głównych organizacji kulturalnych, w tym niezależnych operatorów i organizacji pozarządowych, odnosi się do programu ESK.

Rola i wkład uniwersytetów (z wyjątkiem zaangażowania w ewaluację) były bagatelizowane w większości ofert preselekcyjnych.

Panel docenia pomysły na zaangażowanie szkół, które są już obecne we wszystkich czterech wybranych miastach. Jednak wszystkie ostateczne oferty powinny przedstawiać strategiczne podejście (w odniesieniu do ESK, a nie tylko obecnych praktyk), które ilustruje, w jaki sposób szkoły są powiązane z projektem ESK.

Zarządzanie

Nowe czasy niepewności wymagają również nowego podejścia w zarządzaniu.

Szczególną uwagę należy poświęcić ocenie ryzyka w ostatecznym dokumencie ofertowym. Sekcja ta powinna zawierać dogłębną analizę wpływu oczekiwanego na etapie przygotowania i wdrażania ESK w związku z trwającą pandemią, kryzysem gospodarczym i geopolitycznym, koncentrując się na głównych kwestiach, którymi należy się zająć w latach 2023-2024.

Panel oczekuje, że cztery miasta znajdujące się na krótkiej liście, które w swoich księgach ofert wstępnych planują znaczny poziom wydatków kapitałowych, dokładnie zbadają, czy inwestycje te są rzeczywiście wykonalne.

Jeśli chodzi o modele zarządzania, panel zaleca czerpanie z doświadczeń innych ESK, niekoniecznie kopiując gotowe koncepcje.

Zespół wykonawczy odgrywa kluczową rolę we wszystkich ESK. Miasta powinny w jasny i świadomy sposób odnieść się do najlepszego modelu gwarantującego jakość i niezależność artystycznego zarządzania projektem.

Należy przedstawić procesy rekrutacji i planowane ustalenia dotyczące personelu w latach 2024-2029, w tym oddelegowania, stażystów i wolontariuszy.

Marketing ESK powinien wykraczać poza standardowe taktyki rozpowszechniania informacji i obejmować atrakcyjną narrację o znaczeniu europejskim, spójną z wizją artystyczną. Ważne jest, aby pamiętać, że marketing ESK to nie tylko budowanie marki miasta, ale przede wszystkim europejskie przesłanie, którym miasto chce się podzielić z resztą Europy i które wymaga szczegółowej strategii komunikacji.

Zdolność do realizacji

Kandydaci powinni ponownie potwierdzić, że ich oferta, w tym ogólna wizja i koncepcja oraz zobowiązania finansowe, zostały formalnie zatwierdzone przez burmistrza, rady miasta (i hrabstwa/regionu, jeśli dotyczy) oraz wszystkie partie polityczne. Panel zaleca również, aby wszyscy kandydaci mieli wspólne zrozumienie i oczekiwania dotyczące wkładu finansowego ze strony rządu krajowego.

Kandydatom przypomina się, że kryterium ESK wymaga specjalnego programu na dany rok, oprócz normalnej oferty kulturalnej. Komisja konkursowa oczekuje więcej informacji na temat zdolności zarządczych miasta/regionu do zarządzania programem o takim zakresie i zasięgu jak ESK.

Budowanie potencjału nie powinno być mylone z wdrażaniem strategii kulturalnej, ale powinno być zgodne z lokalnymi i regionalnymi planami rozwoju. Miasta powinny również zaplanować silne programy budowania potencjału, ponieważ zakres ESK wykracza poza obecne możliwości lokalne. Jeśli planowane są projekty finansowane z konkurencyjnych programów UE (np. Kreatywna Europa), należy to wskazać.

Informacje na temat programów rozwoju miast i infrastruktury, projektów odnowy dziedzictwa kulturowego i nowych obiektów kulturalnych są przydatne jako tło i kontekst przy wstępnej selekcji. Ostateczna selekcja będzie koncentrować się na tych projektach infrastrukturalnych, które mają bezpośredni wpływ na działania programu ESK (np. nowe centrum kultury w odrestaurowanym budynku, które staje się centralnym punktem dla społecznych projektów artystycznych zawartych w programie). Należy podać harmonogram tych projektów i realistyczny szacunek ich ukończenia.

Ostateczne dokumenty ofertowe powinny jasno wskazywać, w jaki sposób te potencjalne projekty kapitałowe będą zarządzane (struktury zarządzania, stan rzeczy związany z unijnymi funduszami ESI, taki jak powiązanie z odpowiednim programem operacyjnym, harmonogram i zamówienia publiczne).

Podpisali:

Toni Attard (Sprawozdawca)

Jelle Burggraaff

Łukasz Gawel

Goda Giedraityte (Sprawozdawca)

Suvi Innilä (Przewodnicząca)

Hrvoje Laurenta (Sprawozdawca)

Jorge Cerveira Pinto

Marilyn Gaughan Reddan

Else Christensen-Redzepovic

Rossella Tarantino

Agata Wąsowska-Pawlik (Wiceprzewodnicząca)

Warszawa, Październik 2023

Wszyscy członkowie panelu (podpisani)